

Idéer om et universitet. Det moderne universitets idehistorie fra 1800 til i dag

Red. Jens Erik Kristensen, Kim Elstrøm, Jens Viggo Nielsen, Mads Petersen, Bjarne Vind Sørensen og Henrik Sørensen
Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2007

Anmeldt af **Jakob V. Olsen**

Bogen *Idéer om et universitet* er en yderst interessant bog for alle, der har interesse i forholdet mellem universitet og samfund. Den består af ti tekster eller uddrag af tekster fra det 18. til det 21. århundrede, skrevet af otte tyskere, to englændere og en amerikaner om universitetet som idé og dets forhold til sandhed, kultur og samfund. Bogen er altså en antologi. Derudover er der også en lidt længere indledning, hvor universitets idéhistorie opridses med henvisning til blandt andet de tekster, som bogen indeholder. Første tekst er fra 1798, skrevet af Immanuel Kant (bosat meget fast i Königsberg/Kaliningrad), og den sidste er fra 2000 og skrevet af to tyskere, som bor i USA og til stadighed er på farten.

Bogen er et klart vidnesbyrd om, hvordan universitetet som idé er i forandring og påvirkes af den kultur og det samfund, det er en del af. Noget af baggrunden for antologien, siges det i forordet, er universitetsreformen i Danmark og vedtagelsen af en ny universitetslov i 2003. Der tilskyndes til kritisk "besindelse på de klassiske ideer og idealer om et moderne universitet" (side 11). På den baggrund kan den første og sidste tekst i antologien ses som den afgørende dialog, som også har betydning for hvordan universitetet må forstås i dag. Stemmerne ind imellem er med til at give dybde og for-

ståelse for den samtale, som den første og sidste tekst repræsenterer.

Den første tekst er et uddrag af Fakulteternes strid, som Kant udgav i 1798, men det er skrevet noget tidligere. Det uddrag, der er med i bogen, er skrevet i 1792. Kant forholder sig til, at universitetet som overleveret fra middelalderen, bestod af tre øvre fakulteter: Det teologiske, juridiske og medicinske. Traditionelt var teologien videnskaberens dronning. Nedenunder de tre fakulteter var det filosofiske fakultet, som udstrækker "sig over alle dele af den menneskelige viden", ifølge Kant (side 80). Naturlig filosofi var en betegnelse for det vi i dag kalder naturvidenskab (*philosophia naturalis*). Traditionelt var de øvre fakulteter de fornemste og bedste, men på Kants tid og i Kants tekst, bliver der sat spørgsmål ved den hierarkiske inddeling.

Disse fire fakulteter udgør universitetet, men kun det filosofiske er afgørende frit i forhold til regeringen. De tre andre fakulteter må tjene statsmagten og eksisterer som tjenere for øvrigheden. Det filosofiske, derimod, står alene "under fornuftens og ikke regeringens love" (side 80). Det, det filosofiske fakultet søger, er sandhed, ikke nytte. I sidste ende er det til gavn for alle videnskaber, ifølge Kant, men det er vigtigt at fastholde fakultetets principielle frihed. Det højeste er

sandhed, ikke nytte, hvis vi altså forholder os til det filosofiske fakultet, hvilket må gennemtrænge universitets selvforståelse.

Efter Kant blev idealet om sandhed, som den samlende idé om universitetet, stadig fastholdt, men andre idealer kom også til. Universitetet skulle være med til at danne den enkelte og nationen. For Wilhelm von Humboldt (1767-1835) betød dannelse også almen dannelse. Nationen skulle rejses og universitetet spiller en rolle i den opbygning. Men Kants og Humboldts idealer om enhed i videnskaberne og på universitetet, blev i udgangspunktet udfordret på en måde, som i løbet af både det 19. og 20. århundrede tog til i styrke.

Det blev svært at se en materialisering af idealet om universitets enhed, fordi viden blev mere og mere specialiseret. Den enhed i universitetets virke, som Kant forudsatte, og som skulle skabes af filosofien, blev umulig at opretholde, fordi de forskellige discipliner bevægede sig væk fra hinanden og levede selvstændige liv. Derudover blev universiteterne også "praktisk orienterede fagskoler" (side 57), hvilket gjorde at universitetets nytteværdi for samfundet kom til en spille en stor rolle. Viden blev en vare, der skulle sælges. Den forståelse af universitetet tog til i løbet af det 20. århundrede på grund af bevægelsen fra elite- til masse-universitet. Forskningen blev ikke så afgørende for selvforståelsen. Ydermere har universitetet bevæget sig ind i videnssamfundet, som gør det umuligt for én institution eller ét sted at tage patent på viden eller etablere sig selv som den dominerende autoritet og vidensformidler. Universitetets idé bevæger sig (hos nogle) i retning af servicefagene.

Dermed når bogen hen til den sidste tekst i antologien, som peger på en udfordring, som universitetet står over for i det 21. århundrede: "Udfordringens kerne består i, at den viden, som universitetet formidler, hele tiden bliver mindre relevant, og at den viden, som er relevant, i mindre og

mindre grad bliver formidlet ved universiteter" (side 236). Enhver der arbejder med viden og formidling af viden, må se i øjnene, at indsigt opstår og formidles et væld af steder. Man kan ikke i dag tænke i snævre grænser, når det drejer sig om viden, men universitetets idé må i dag tænkes som en "enhed af forskning, undervisning og praksis" (side 250). Om den ide så bliver formidlet indenfor det man traditionelt kalder et universitet, er ikke afgørende. Indhold betyder mere end formelle grænser.

Bogen er interessant af flere grunde. Den er et vidnesbyrd om en samfundsmæssig udvikling. Det er i dag svært indenfor alle områder at bevare et monopol – også når det gælder etablering og formidling af viden. Der må derfor skabes kontakt og dialog med det, som sker udenfor murerne og i andre miljøer. Det gælder ligefuldt teologien, selvom det ikke er den, der fokuseres på i bogen. Hvis teologi som videnskab må forstås som en "enhed af forskning, undervisning og praksis", så kan det kirkelige liv ikke holdes udenfor teologien, men må integreres. Samtidig er praksis heller ikke diskvalificerende i forhold til videnskabelighed, tværtimod. Ikke al forskning er anvendt forskning, men ingen disciplin kan fuldstændig isolere sig fra praksis.

Den sidste artikel i antologien er en glimrende beskrivelse af, hvordan praksis er en nødvendig del af læring, og at praksis foregår mange forskellige steder. Hverken teologi eller andre former for videnskab kan defineres ud fra det sted, hvor det foregår. Det er en indsigt, der er ved at bundfælde sig flere steder. Eller som det formuleres til sidst i bogen: "Vejen til at redde det nuværende universitet fra dets langsomme, indre død, er dets åbning mod praksis [...]. Den praksis-orienterede universitetside realiserer sig alligevel – uanset om det bliver indenfor eller udenfor det institutionelle hus, som vi kalder 'universitet'" (side 251).